

FUTBOL SEYİRCİSİNİN FUTBOLCU ÜZERİNE ETKİLERİ

Ziya KORUÇ *
Serdar KOÇAEKŞİ *
Caner ESENYEL *

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; iki farklı sezonda TFF Süper Liginde oynanan maçlarda ev sahibi olma avantajını, bu avantajın fonksiyonel saldırganlık ve fonksiyonel olmayan saldırganlık üzerindeki etkisini ve Türkiye çapında taraftar sorunu olan ve olmayan futbol takımları açısından bir fark gösterip göstermediğini incelemektir. Bu nedenle TFF Süper Liginde 2002-03 ve 2003-04 yıllarında oynanan maçların gazeteler ve internet sayfaları taranarak ev sahibi ve konuk takımlar açısından futbol ligi için galibiyet, mağlubiyet, atılan ve yenen gol, kart ve penaltı cezalarına bakılmıştır. Elde edilen bulgular % analizleri ve yüzdeler arası t test ile değerlendirilmiştir. TFF Süper Liginde genel olarak takımların kendi sahalarında daha fazla galip geldikleri ve daha fazla gol attıkları gözlenmektedir. Türkiye genelinde taraftar sorunu yaşamadığı düşünülen takımların kendi sahaların da daha fazla galip geldikleri ve daha çok gol attıkları gözlenmektedir ($p < .05$). Türkiye genelinde taraftarı daha az olan takımlara bakıldığında ise kendi sahalarında daha fazla galip gelirlerken, deplasman da daha fazla mağlup oldukları ve deplasmanda daha fazla gol yedikleri gözlenmektedir ($p < .05$). Kart ve penaltı cezalarına bakıldığında genel olarak ev sahibi takımların daha fazla kart ve penaltı cezası aldıkları, ama farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı gözlenmektedir ($p > .05$). Türkiye genelinde taraftar sorunu olmayan takımların da benzeri durum içinde oldukları gözlenirken, Türkiye genelinde taraftar sorunu yaşayan takımlarda ise deplasman maçlarında daha fazla sarı kart ve penaltı cezası aldıkları ama kendi evlerindeki maçlarda daha fazla kırmızı kart cezası aldıkları gözlenmektedir. Fakat sonuçlar, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p > .05$). Elde edilen bulgular Türkiye'de ev sahibi olmanın ve fazla seyirciye sahip olmanın futbolda önemli bir avantaj oluşturduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Ev sahibi olma, fonksiyonel saldırganlık, fonksiyonel olmayan saldırganlık, seyirci, futbol.

Geliş tarihi: 11.12.2006; Yayına kabul tarihi: 02.05.2007

* Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, ANKARA

THE EFFECTS OF FOOTBALL SPECTATORS ON FOOTBALL PLAYER

SUMMARY

The purpose of this research was to investigate home advantage, to examine the effect of this advantage on functional and dysfunctional aggression, and to compare home advantage between the soccer teams which have no supporter problem (have supporters everywhere in Turkey) and which have supporter problem (have almost no supporters except home territory) within the matches played in Turkish Super Soccer in two different seasons. For this purpose, matches played in Turkish Super Soccer League in 2002-03 and 2003-04 seasons were scanned from newspaper and Internet archives. In this archive scanning, for soccer competitions; win, lose, goals scored, goals missed, cards punished and penalty kicks were collected for home and visitor teams, Collected data were evaluated by % analysis and within percentages t test. In Turkish Super Soccer League, it is observed that teams generally won more games and scored more points in their home territories. It is also observed that teams which have been considered not to have supporter problem won more games and scored more goals in their home territories ($p < .05$). On the other hand, teams which have supporter problem won more games in their fields, but won fewer games, scored fewer goals and given away more goals in away field ($p < .05$).

When card and penalty kick punishments are investigated it is seen that home teams generally had more card and penalty kick punishments, but it is also seen that these differences were not statistically significant ($p < .05$). This difference also remains same for teams, which have no supporter problem. However, when teams which have supporter problem were investigated, it is seen that they had more yellow card and penalty kick punishments in away field, whereas had more red card punishments in home field. But the obtained differences were not statistically significant ($p > .05$). The results showed that in Turkey because of attracting more spectators, being home team is an important advantage in football.

Key words: Home advantage, functional aggression, dysfunctional aggression, spectator, football.

GİRİŞ

Spor sahalarındaki saldırganlık ve şiddet olaylarına bakıldığında bunların sosyal bir olgu olduğu dikkat çekmektedir. Sosyal olgularla ilgili sosyal alanlarda yapılan çalışmaları tek sebeple açıklamak olanaklı gibi görünmemektedir. Bu bağlamda farklı bir boyut getirmek açısından seyircilerin sporcular üzerindeki etkileri de ele alınabilmelidir. Sportif performansta seyircinin etkisi belirleyici olarak dikkat çekmektedir. Kendi sahasında oynayan takımların sağladığı avantaj, belki de bunun en önemli göstergesidir. Çok çeşitli değişkenler ev sahibi avantajının oluşmasına yardımcı olmaktadır. Fakat hiçbir etken seyirci desteği kadar önemli değildir (Varca, 1980). Bu desteğin de kuramsal olarak iki temel üzerine kurulması olasıdır, bunlar sosyal kolaylaştırma kuramı (social facilitation theory) ve ev sahibi olma avantajı ya da dezavantajıdır.

Sosyal psikoloji çalışmalarında, sosyal aylaklık (social loafing) çalışmalarının karşıtı olarak bir veya daha fazla seyircinin varlığının performans sergilemede bir kolaylaştırıcılık sağladığı düşüncesi ortaya atılmıştır. Bunun nedeni daha çok sporcuların yakınları, aileleri, hemcinsten ya da karşı cinsten arkadaşları tarafından desteklenmesine; dolayısıyla birilerinin varlığının sporcunun

performansını artıracığı düşüncesine dayandırılmaktadır. Sosyal aylıklık ise daha çok takım arkadaşlarının varlığının sporcuda daha az çabaya neden olacağı düşüncesini yaratmaktadır (Carron ve Hausenblas, 1998).

Triplet Dynamogenesis Kuramında, bir kişinin hareketinin görülmesiyle, hareket düşüncesi ortaya çıkar ve bu da daha süratli bir harekete neden olur savını kanıtlamak amacıyla çocuklarla yalnız başlanırken ve bir başkasının varlığı durumunda balıkçı kamışlarında makara sarma işlemini ele almıştır. 40 kişilik çalışma grubundan, 20 çocuk yarışma durumunda daha hızlı makara sararken, sadece 10 çocuk kendi başlarına oldukları durumda daha hızlı makara sarmışlardır. Bu bulgu deneysel kanıt olarak kabul edilmiş ve aynı zamanda bisikletçilerin neden bir başka sporcuya varken daha hızlı olduklarını da kanıtlamak için önemli bir veri oluşturmuştur (Zajong, 1986).

Fakat elde edilen bulgular daha sonra Allport tarafından geliştirilmiş ve kuramsal yapıda da değişikliğe gidilerek "sosyal kolaylaştırma" adını almıştır. Zajong (1986) drive teorisinin temelinde yer alan modele uyarak seyircinin varlığının sporcuların performanslarında artışa neden olacağı düşüncesini savunmuştur. Yapılan çalışmalar seyircinin varlığının iyi performans sergileyen sporcularda performansta artışa neden olurken, becerikli olmayan ya da acemi olan sporcularda performans düşüşüne neden olduğu saptanmıştır (Shmidt, 1992).

Seyirci ile sporcunun etkileşimi sahadaki sporsal performans açısından önem taşıdığı gibi saha içinde saldırgan davranışların artmasına da neden olabileceği gibi görünmektedir. Diğer yandan ikinci kuramsal temeli kanıtlamak için yapılan çalışmalarda Schwartz ve Barsky (1977) seyirci kalabalığının ev sahibi için önemli bir avantaj oluşturduğunu belirtmektedirler. Bazı araştırmacılar ise misafir takımın yol yorgunluğu, uyku düzeninin aksaması, yeme alışkanlığının değişmesi, sahaya yabancılaşmak ve hakem oyunları gibi bir kısım düşünceler nedeni ile dezavantajı kendilerinin yarattığını, bunun sonucu olarak da ev sahiplerinin avantajlı duruma geçtiğini belirtmektedirler (Silva, 1987). Courneya ve Carron (1992) ev sahibi ve konuk takımın seyahat yorgunluğu açısından önemli bir fark oluşturacağını belirtmektedirler. Hatta bunu önleyebilmek için de tarafsız saha seçeneğinin sürekli göz önünde tutulması gerektiğini söylemektedirler.

Varca (1980) ise ev sahibi olmanın aynı zamanda daha atak oynamak, daha baskın olmak anlamına geldiğini, konuk takımların ise daha pasif etmenler sergileyebileceğini belirtmektedir. Bunun da sosyal kolaylaştırma kuramı ile yakından ilgili olduğunu, çünkü seyirci desteğinin uyarılmışlık düzeyini artırdığını, böylece saldırganlığın daha kolay sergilenebildiğine değinmektedir. Varca terminolojisinde basketboldeki bir kısım etmenlerin saldırganlık kapsamında olduğunu belirtmektedir. Örneğin; basketbolde top çalma, ribaunt ve blok yapma sertlik içermektedir. Fakat bunun yanında çabuk hareketler olduğu için de performansta yükselme ile kendisini gösteren davranışlar olarak adlandırılmaktadır. Bunlara fonksiyonel saldırganlık adını veren Varca, bu davranışların art niyet taşımadığını, nadiren zarar verme amacı olabileceğini belirtmektedir.

Fonksiyonel olmayan saldırganlık olarak da bireysel faulleri, hatalı davranışları ele almaktadır ve bu davranışların çok iddialı davranışlar olmalarına karşın saldırganlık amaçlı olduklarını belirtmektedir. Atılan sayı ya da serbest atışlar ise bu sınıflama içinde yer almamıştır. Kuramsal olarak bakıldığında konuk takım ile ev sahibi takımın bu oyun istatistiklerinden farklı puan almamaları gerekmektedir.

Varca'nın denencesinden hareketle yapılan çalışmalarda Mc Guire, Courneya, Widmeyer ve Carron (1992) saldırganlığın ev sahibi takım taraftarlarını coşturduğunu ve ev sahibi sporcuların daha aktif duruma geldiğini belirtmektedirler.

Silva (1987) yaptığı çalışmada Atlantik Sahil Konferans Basketbol karşılaşmalarına katılan takımları ev sahibi avantajı açısından değerlendirdiklerinde çoğu pozisyonda ev sahibi takımın, konuk takımın performansını olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır. Nedensel araştırmada ise bu durumun ev sahibi takımın beklenenden daha iyi olmasıyla değil de, konuk takımın top almada ve sayı üretmede daha az performans sergilemesi ile açıklanmasının daha doğru olacağını belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmalar en iyi ev sahibi etkisinin daha çok basketbol, futbol, beyzbol ve buz hokeyi takımlarında gözlemlendiğini belirtmektedir. Fakat çalışmalar içinde neden bu tür spor dallarında daha etkili sonuç alındığını açıklamamışlardır (Courneya ve Carron, 1992; Pollard, 1986).

Seyircinin özelliklerine yönelik olarak yapılan çalışmalarda ise seyircinin sayı olarak fazlalığının otomatik uyarılmışlık düzeyini olumlu etkilediği ve sosyal kolaylaştırma kuramını işlettiği belirtilmektedir. Öte yandan, ev sahibi seyircilerinin değişik davranışları sporcular üzerinde farklı etkilere sahip olabilir. Seyircinin düşmansı tutum sergilemesinin etkisi konusunda yapılan çalışmalarda bu tür tutumların performansı olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır (Landers, 1980). Thirer ve Rampey 1979 yılında basketbol yarışmalarını gözlemleyerek yaptıkları bir çalışmada seyircilerin sahaya yabancı madde atmak ya da konuk takımın sporcuları aleyhinde kötü tezahüratta bulunmak gibi anti-sosyal davranışlar göstermesinin konuk takımın performansında bir değişiklik yaratmadığını belirtmişler. Fakat öte yandan ev sahibi takımın performansında ise düşüşe sebep olduğunu ortaya çıkartmışlardır (Smith, 2003). Bu sonuçların tam tersine, Wolfson, Wakelin ve Lewis, (2005) ise Greer'in 1983'de yaptığı bir çalışmada seyircilerin seslerini yükseltmelerinin ev sahibi takımın performansında artışa, konuk takımın performansında ise düşüşe sebep olduğu bulmuşlardır.

Bu araştırmanın amacı; iki farklı sezonda Türkiye Profesyonel Süper Ligde oynanan maçlarda ev sahibi olma avantajını, bu avantajın fonksiyonel saldırganlık ve fonksiyonel olmayan saldırganlık üzerindeki etkisini ve Türkiye çapında taraftar sorunu olan ve olmayan futbol takımları açısından bir farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Yöntem:

Araştırma Grubu: Araştırma arşiv araştırması olarak gerçekleştirilmiştir. 2002-2003 ve 2003-2004 yılında TFF Süper Liginde oynayan 18 takımın verileri değerlendirilmiştir.

Sezon sonrasında, futbol takımlarının kendi sahalarında ve konuk takımların oyun sayıları, galibiyet, mağlubiyet, yenen gol sayısı, atılan gol sayısı ile kart ve penaltı cezaları ev sahibi ve konuk takımlar açısından karşılaştırılmıştır.

Verilerin Toplanması: Araştırmada kullanılacak veriler TFF arşivlerinden ve günlük gazete arşivlerinden elde edilmiştir.

Türkiye Futbol liginde bir kısım takımların tüm Türkiye’de taraftarı olacağı varsayımından hareket edildiğinde, bu takımlar Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe ve Trabzonspor’dan oluşmuştur. Türkiye genelinde taraftarı daha az olabileceği varsayılan takımlar 7 coğrafi bölgeden kura ile alınan 7 takımdan oluşturulmuştur. Bu takımlar 2002-2003 sezonu için Kocaelispor, Altay, Adanaspor, Elazığspor, Diyarbakırspor, Samsunspor, Gençlerbirliği Spor Kulüpleridir. Aynı şekilde 2003-2004 sezonunda taraftar sayısı daha az olan kulüpler olarak düşünülerek (futbolda şehir takımlarından farklı olarak belki kuruluş önceliği nedeniyle olabilir taraftar sayısı daha fazla olan ve olmayan takımlar şeklinde bir ayırım yapılmaktadır. Burada belirtilen taraftarı kendi şehri dışında çok olmayan kulüplerdir) alınan takımlar Samsun Spor, Gençler Birliği, Denizli Spor, Diyarbakır Spor, İstanbul Spor, Elazığ Spor ve Adana Spor dur.

Verilerin Çözülmesi: Araştırmadan elde edilen veriler betimsel istatistiksel tekniklerle ve yüzdellikler arasındaki farkın farkı testi ile analiz edilmiştir.

Bulgular

Araştırma bulguları futbol maçlarıyla ilgili olarak ele alınmıştır. Türkiye Futbol Federasyonu 2002-2003 ve 2004 Süper Liginde oynanan karşılaşmalarda genel olarak ev sahibi takım ve konuk takımın maçları, galibiyetleri, mağlubiyetleri, attıkları gollerine bakıldığında (Tablo 1) Ev sahibi takımların, konuk takımlara göre daha fazla galip geldikleri ve daha fazla gol attıkları görülmektedir. Türkiye genelinde hemen her ilde taraftarı olduğu düşünülen takımların 2002-2003 yılı maçlarında (Tablo 2) kendi sahalarında deplasmana göre daha fazla galip geldikleri ($t=2.78$; $p<.05$) ve daha fazla gol attıkları ($t=4.50$; $p<.05$) gözlenmektedir. 2003-2004 sezonunda ise sayı olarak benzeşim olsa bile aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t=0.96$, $t= 1.03$; $p>.05$).

Tablo 1: TFF Süper Ligi 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda Ev Sahibi Takımların Maçları ve Attıkları - Yedikleri Gol Sayıları

2002-03	Galibiyet		Mağlubiyet		Attığı Gol		Yediği Gol	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ev Sahibi	150	65	81	35	500	59	349	41
Deplasman	81	35	150	65	349	41	500	50
Toplam	231		231		849		849	
2003-04								
Ev Sahibi	142	60	96	40	504	56	397	44
Deplasman	96	40	142	60	397	44	504	56
Toplam	238		238		901		901	
TPSL Oynanan Maç Toplamı				612				
Ev Sahibi Takımın Maç Sayısı				306				

Türkiye genelinde taraftar sorunu olan takımlara bakıldığında (Tablo 3) 2002-2003 sezonunda 7 takımın kendi evlerindeki maçlarda galibiyet oranları ile mağlubiyet oranları karşılaştırıldığında kendi evlerinde yaptıkları maçlarda daha fazla galip geldikleri, deplasmanda daha fazla mağlup oldukları ($t= 3.17$; $p<.05$) ve deplasmanda daha fazla gol yedikleri ($t=3.17$; $p<.05$) gözlenmiştir.

Tablo 2: TFF Süper Ligi 2002-2003 ve 2003- 2004 Sezonlarından Seçilen Taraftar Sorunu Olmayan (4 takımın) Kendi Sahasında ve Deplasmandaki Maçları ve Attıkları - Yedikleri Gol Sayıları

2002-03	Galibiyet		Mağlubiyet		t	Attığı Gol		Yediği Gol		t
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Ev Sahibi	44	59	8	29		127	58	41	33	
					2.78*					4.50*
Deplasman	30	41	20	71		92	42	84	67	
Toplam	74		28			219		125		
2003-04										
Ev Sahibi	42	55	13	45		145	56	88	51	
					.96					1.03
Deplasman	34	45	16	55		113	44	84	49	
Toplam	76		29		258		172			
TPSL Oynanan Maç Toplamı				612						
Maç Sayısı				136						

2003-2004 sezonunda ise benzer şekilde deplasmanda daha fazla mağlup olurlarken ($t=2.57$; $p<.05$), daha fazla gol yedikleri bulunmuştur ($t=3.49$; $p<.05$).

Tablo 3: TFF Süper Ligi 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonlarından Seçilen Taraftarı Daha Az Olan Takımların Kendi Sahalarındaki-Deplasmandaki Maçları ve Attıkları - Yedikleri Gol Sayıları

2002-03	Galibiyet		Mağlubiyet		t	Attığı Gol		Yediği Gol		t
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Ev Sahibi	50	64	42	40		175	55	166	43	
					3.17*					3.17*
Deplasman	28	36	62	60		144	45	221	57	
Toplam	78		104			319		387		
2003-04										
Ev Sahibi	45	60	48	41		171	54	162	41	
					2.57*					3.49*
Deplasman	30	40	69	59		144	46	232	59	
Toplam	75		117			315		394		
TPSL Oynanan Maç Toplamı					612					
Maç Sayısı					238					

2002-2003 ve 2003-2004 sezonlarında oynanan Süper Lig maçlarında takımların kart görme ve penaltı alma durumlarına bakıldığında (Tablo 4) ise deplasman takımlarının daha fazla sarı ve kırmızı kart cezası aldıkları ama aralarındaki farkın istatistiksel açıdan anlamı olmadığı gözlenmektedir ($t = -0.46$ ve $t = -0.11$; $p > .05$).

Tablo 4: 2002-2003, 2003-2004 Sezonunda Oynanan TFF Süper Lig Maçlarında Görülen Kart ve Penaltı Cezaları

2002-03	Sarı Kart		Kırmızı Kart		t	Penaltı	
	n	%	n	%		n	%
Ev Sahibi	597	48	36	45		25	42
					0.46		
Deplasman	656	52	44	55		35	58
Toplam	1253		80			60	
2003-04							
Ev Sahibi	549	49	39	49		23	39
					0.11		
Deplasman	578	51	40	51		36	61
Toplam	1127		79			59	

Benzeri durumu taraftar sorunu yaşamayan takımlar açısından değerlendirildiğinde (Tablo, 5) alınan kart ve penaltı cezalarının sayısal olarak deplasmanda fazla olmasına karşın istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p > .05$).

Taraftarı daha az olan takımlar açısından bakıldığında (Tablo, 6) benzeri durum gözlenmiştir ($p > .05$).

Tablo 5: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonlarında Oynanan TFF Süper Birinci Lig Maçlarında Seyirci Sorunu Olmayan Takımların Gördükleri Kart ve Penaltı Cezaları

2002-03	Sarı Kart		Kırmızı Kart		t	Penaltı	
	n	%	n	%		n	%
Ev Sahibi	134	48	6	30		2	22
					-1.52		
Deplasman	148	52	14	70		7	78
Toplam	282		20			9	
2003-04							
Ev Sahibi	125	48	13	50		8	53
					-0.15		
Deplasman	133	52	13	50		7	47
Toplam	258		26			15	

2002-2003 ve 2003-2004 sezonunda oynanan maçlardaki genel toplam üzerinden galibiyet, mağlubiyet ve atılan gollere (Tablo 7) bakıldığında genel olarak ev sahiplerinin daha fazla galip geldikleri ve benzeri durumun atılan goller içinde geçerli olduğu gözlenmektedir.

Tablo 6: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonlarında Oynanan TFF Süper Liginde Seyircisi Daha Az Olan Takımların Gördükleri Kırmızı ve Sarı Kartlar ve Penaltı Cezaları

2002-03	Sarı Kart		Kırmızı Kart		t	Penaltı	
	n	%	n	%		n	%
Ev Sahibi	226	46	19	56		16	52
					-1.14		
Deplasman	267	54	15	44		15	48
Toplam	493		34			31	
2003-04							
Ev Sahibi	212	49	9	47		7	28
					0.17		
Deplasman	217	51	10	53		18	72
Toplam	429		19				

Tablo 7: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda TFF Süper Liginde Oynanan Maçlardaki Toplam Galibiyet, Mağlubiyet ve Atılan Goller

	Galibiyet		Mağlubiyet		Attığı Gol		Yediği Gol	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ev Sahibi	292	62	177	38	1004	57	746	43
Deplasman	177	38	292	62	746	43	1004	57
Toplam	469		469		1750		1750	

2002-2003 ve 2003-2004 sezonunda oynanan maçlardaki kart cezaları ve penaltılara bakıldığında (Tablo 8) deplasman takımlarının daha fazla sarı ve kırmızı kart gördükleri, ama aralarındaki farkın, istatistiksel olarak anlamlı olmadığı gözlenmektedir ($t=-0.24$; $p>.05$). Penaltı cezaları açısından bakıldığında da deplasman takımlarının daha fazla penaltı cezası aldıkları gözlenmektedir.

Tablo 8: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda TFF Süper Liginde Oynanan Maçlardaki Toplam Sarı ve Kırmızı Kart ve Penaltı Cezaları

2002-03	Sarı Kart		Kırmızı Kart		t	Penaltı	
	n	%	n	%		n	%
Ev Sahibi	1146	48	75	47		48	40
					-0.24		
Deplasman	1234	52	84	53		71	60
Toplam	2380		159			119	

2002-2003 ve 2003-2004 sezonunda Türkiye genelinde taraftar sorunu olmayan takımların oynanan maçlardaki galibiyet, mağlubiyet ve attıkları gollere bakıldığında (Tablo 9) bu takımların kendi sahalarında iken daha fazla galip gelip daha az mağlup oldukları görülmektedir ($t= 2.64$; $p<.05$). Deplasmanda da bu takımlar daha fazla galip gelmelerine karşın biraz daha fazla mağlup oldukları gözlenmektedir. Aynı şekilde kendi sahalarında iken daha fazla gol atıp daha az gol yedikleri saptanmıştır ($t=3.68$; $p<.05$). Bu takımlar deplasmanda da daha fazla gol atmış ama ev sahibi olmaya göre biraz daha fazla gol yemişlerdir.

Tablo 9: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda TFF Süper Liginde Oynanan Maçlarda Seyirci Sorunu Olmayan Takımların Galibiyet, Mağlubiyet ve Attıkları Goller

	Galibiyet		Mağlubiyet		t	Attığı Gol		Yediği Gol		t
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Ev sahibi	86	57	21	37		272	57	129	43	
					2.64*					3.68*
Deplasman	64	43	36	63		205	43	168	57	
Toplam	150		57			477		297		

2002-2003 ve 2003-2004 sezonunda taraftar sorunu olmayan takımların oynanan maçlardaki sarı ve kırmızı kart ve penaltılarına bakıldığında (Tablo 10) kendi sahalarında daha az kırmızı ve sarı kart gördükleri aynı şekilde daha az penaltı cezası aldıkları gözlenmiştir. Deplasmanda ise daha fazla kart cezası ve penaltı cezası aldıkları ama ev sahibi ve deplasman koşullarına göre aralarındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı gözlenmektedir ($t= .87$; $p>.05$).

Tablo 10: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda TFF Süper Liginde Oynanan Maçlarda Seyirci Sorunu Olmayan Takımların Sarı Kart Kırmızı Kart ve Penaltı Cezaları

2002-03	Sarı Kart		Kırmızı Kart		t	Penaltı	
	n	%	n	%		n	%
Ev Sahibi	259	48	19	41	0.87	10	42
Deplasman	281	52	27	59		14	58
Toplam	540		46			24	

2002-2003 ve 2003-2004 sezonunda Türkiye genelinde seyircisi daha az olan takımların oynanan maçlardaki galibiyet, mağlubiyet ve attıkları gollere bakıldığında (Tablo 11) kendi sahalarında iken daha fazla galip geldikleri ama deplasmanda daha fazla mağlup oldukları gözlenmektedir ($t=4.06$; $p<.05$). benzer şekilde kendi sahalarında iken daha fazla gol atıp, deplasmanda ise daha fazla gol yedikleri saptanmıştır ($t=4.71$; $p<.05$).

Tablo 11: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda TFF Süper Liginde Oynanan Maçlarda Seyirci Daha Az Olan Takımların Galibiyet, Mağlubiyet ve Attıkları Goller

	Galibiyet		Mağlubiyet		t	Attığı Gol		Yediği Gol		t
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Ev Sahibi Takım	95	62	90	41	4.06*	346	55	328	42	4.71*
Deplasman	58	38	131	59		288	45	453	58	
Toplam	153		221			634		781		

2002-2003 ve 2003-2004 sezonunda Türkiye genelinde seyircisi az takımların oynanan maçlardaki sarı, kırmızı kart ve penaltı cezalarına bakıldığında (Tablo 12) kendi sahalarında daha az sarı kart görürken, deplasmanda daha fazla kırmızı kart gördükleri belirlenmiştir. Fakat ev sahibi ve deplasman koşulları arasındaki fark istatistiksel olarak önemli değildir ($t=-0.75$; $p>.05$). Buna karşın deplasmanda daha fazla penaltı cezası aldıkları gözlenmektedir.

Tablo 12: 2002-2003 ve 2003-2004 Sezonunda TFF Süper Liginde Oynanan Maçlarda Seyircisi Daha Az Olan Takımların Sarı kart, Kırmızı Kart ve Penaltı Cezaları

	Sarı Kart		Kırmızı Kart		t	Penaltı	
	n	%	n	%		n	%
Ev Sahibi Takım	438	48	28	53		23	41
					-0.75		
Deplasman	484	52	25	47		33	59
Toplam	922		53			56	

Tartışma ve Yorum

TFF Süper Liginde yer alan futbol takımları için elde edilen bulgular pek çok araştırmacının bulgularını destekler niteliktedir (Nevill, Balmer ve Williams, 1999; Nevil ve Holder, 1999; Silva, 1987, Polland, 2002). Futbolda ev sahibi takımların kazanma oranlarının % 60'lar düzeyinde olduğunu belirtilmektedir (Schwartz ve Barsky,1977). Bu çalışmada da kazanma oranı % 62 olarak bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular Türkiye genelinde taraftar sorunu bulunmayan takımların kendi sahalalarında daha kolay galip gelebildiğini, deplasmandaki galip gelme yüzdelerinde ise düşüş yaşanmasına karşın bu takımların yine de taraftar sorunu olan takımlara göre deplasmanda daha fazla galip geldiğini göstermektedir. Türkiye genelinde taraftar daha az olan takımların ise kendi sahalarındaki galibiyet oranları daha yüksekken, bu takımlar deplasmanda daha fazla mağlup olmaktadır. Bu bulgu sosyal kolaylaştırma kuramını destekler nitelikte görünmektedir. Kendi sahasında takımını destekleyen seyircileri olmasına karşın deplasmanda seyirci sorunu yaşamaktadır, bu da takımın performansına yansımış gibi görünmektedir. Yani taraftar sorunu olan takımlar açısından ev sahibi ve deplasman maçlarında ortaya çıkan fark, taraftar kitlesine bağlanabilecek gibi görünmektedir. Taraftar sorunu olmayan takımlar daha fazla galip gelirlerken, seyirci problemi olan takımların deplasmanda daha fazla mağlup oldukları gözlenmektedir. Elde edilen bulgu seyircinin önemli olduğunun bir göstergesi olarak ele alınabilir. Moore ve Brylinsky (1995) ile Pollard (1986) özellikle futbolda alışkın olmanın ev sahibi takımlar açısından önemli bir avantaj oluşturacağını belirtmektedirler. Bu avantajlar içinde seyircinin yanında algılama açısından oynanan sahanın özelliklerinin önemli olduğu, büyük ya da küçük sahalanın fark göstereceğini belirten araştırmacılar da bulunmaktadır (Balmer, Nevil ve Williams, 2001; Barnett ve Hilditch, 1993).

Taraftarı genel olarak Türkiye'nin her yerinde olduğu varsayılan takımların deplasmandaki mağlubiyet sayısının kendi sahalalarında oynadıkları maçlara göre biraz daha yüksek çıkması ise deplasmanda ev sahibi olma koşuluna göre seyircinin biraz da olsa azalma olması, gerek Türkiye genelinde taraftar sorunu olan, gerekse de olmayan takımlar açısından deplasman da daha az

galip gelmesi aynı zamanda Courneya ve Carron (1992)'in alışkanlık, seyahat ve yorgunluk denencelerinde olduğu gibi, seyahat-yorgunluk yaklaşımına destek verir nitelikte görünmektedir.

Diğer yandan Varca 1977-1978 yılları içinde Güney-Orta Konferans Basketbol karşılaşmalarındaki takımları, fonksiyonel ve fonksiyonel olmayan saldırgan davranışlar açısından ev sahibi ve konuk takımları karşılaştırmıştır. Ev sahibi takımların ribaunt, top çalma, atış, blok konusunda konuk takımlara göre daha fazla üstünlük sağladığını göstermiştir. Fakat bu bulguya karşın, konuk takımların daha fazla kişisel faul yapma eğiliminde oldukları bulunmuştur. Sınıflama dışı tutulan davranışlar incelendiğinde ise sayı yüzdeleri ve serbest atış yüzdelerinde takımlar arasında anlamlı fark olmadığını göstermiştir (Varca, 1980). Bu araştırmada futbol takımları için kart cezaları ve penaltı cezası fonksiyonel olmayan saldırganlık düzeyini kontrol etmek için ele alınmıştır. 2002-03; 2003-04 sezonlarında genel olarak sarı ve kırmızı kart cezasında ev sahibi takımlar açısından bir miktar artış göstermektedir ama aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Benzeri bulgu penaltı cezası içinde geçerlidir.

Yine taraftar sorunu olan ve olmayan takımlar açısından değerlendirme yapıldığında taraftar sorunu olmayan takımlar genel olarak deplasmanda daha fazla sarı-kırmızı kart ve penaltı cezası almış olmalarına karşın ev sahibi ve deplasman koşulları arasındaki fark anlamlı değildir. Taraftar sorunu olan takımlar açısından bakıldığında ise sarı kart ve penaltı cezasının deplasmanda daha fazla olduğu ama kırmızı kart cezasının ev sahibi oldukları koşullarda artış gösterdiği bulunmasına karşın farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgudaki kırmızı kart cezasının ev sahibi olma durumunda artmasının kendi taraftarından konuk takıma göre etkilenme ve beklenti düzeyinin farklılaşmasından kaynaklanmış olabilir. Varca'nın sinirlilik saldırganlık denencesi büyük-devinişsel (gros-motor) hareketlerin uyarılmışlık düzeyinin artması ile kolayca harekete geçebileceğini, bunun da fonksiyonel saldırgan davranış içine girmeye neden olacağını belirtmektedir. Böylece ev sahibi takım, konuk takımın bireysel faul yapmasına da olanak sağlamış olur. Bu da "sinirlilik ve fonksiyonel olmayan saldırgan davranışları doğurmaktadır" şeklinde belirlenen denencesini destekler nitelikte görünmektedir.

Varca (1980) seyirci desteğinin sporcunun uyarılmışlık düzeyini artırdığını bununda fonksiyonel saldırganlık düzeyini yükselttiğini belirtmektedir. Varolan seyirci konuk takımın da uyarılma düzeyini artırmaktadır. Fakat bu uyarılma kişisel faul yapma şeklinde daha çok fonksiyonel olmayan saldırganlıkla kendisini göstermektedir şeklinde açıklamaktadır.

Deneysel nitelikli kanıtlara gereksinim olmakla birlikte araştırmanın verileri sosyal kolaylaştırma kuramının spor sahalarında seyircinin desteğine bağlı olarak futbol performansın da artmaya neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir görünmektedir.

KAYNAKLAR

1. AVERY, R., BEZMEZ, S., EDMONS,A.&YAYLALI, M.: Redhouse İngilizce-Türkçe Sözlük, (23.Basım), Redhouse Yayınevi, İstanbul, (1995).
2. BAŞER, E.: Uygulamalı Spor Psikolojisi Performans Sporunda Psikolojinin Rolü, s.99, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara, (1985).
3. BÜYÜKÖZTÜRK, Ş.: Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum, Pegem AYayıncılık, Ankara, (2002).
4. END CHRISTIAN, M, KRETSCHMAR JEFF, M.: College Students' Perceptions Of Sports Fandom As A Social Status Determinant, Intenational Sports Journal, Acedemic Research Library, 8 (1), p.114, Winter (2004).
5. ERKAL, M., GÜVEN, Ö., AYAN, D.: Sosyolojik Açıdan Spor, Der Yayınları, 3. Basım, s.147-179, İstanbul, (1998).
6. FREUD, S.: Kitle Psikolojisi, (Çev. Kamuran Şipal), s.53-70, Cem Yayınevi, İstanbul, (1996).
7. JACOBSON, B.: The Social Psychology Of The Creation Of A Sports Fan Identity: A Theoretical Review Of The Literature, Athletic Insight The Online Journal Of Psychology, Volume 5, Issue 2-June, (2003).
8. JONES, I.: The Origin and Maintenance of Sports Fan Identification: A Response to Wann, Perceptual and Motor Skills, Volume:85, p.257-258, (1997).
9. KOCACIK, F.: Üniversite Gençliğinde Kimlik Bunalımı: Farklılaşma ve Özdeşleşme, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Araştırmaları Dergisi Sayı:1, s.10, Eylül (2003).
10. KUPER S.: Futbol Asla Sadece Futbol Değildir, (Çev.Sinan Gürtunca), s.114, Sabah Kitapları, Başkan Ofset, İstanbul, (1996).
11. LASTLY, A., ANDERSON, D.: Sports Spectatorship: An Appropriation Of Identity Or Appraisal Of Self?, Review of Sport and Leisure, 4, p.115-127, (1979).
12. MELNICK M.J., WANN D.L.: Sport Fandom Influences, Interests And Behaviors Among Norwegian University Studens, Intenational Sports Journal; 8,1; Acedemic Research Library, p.1, Winter (2004).
13. ÖZDAMAR, K.: Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi, 2.Baskı, Kaan Kitabevi, (1999).
14. SEZEN, G., YILDIRAN, İ.: Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair Play Anlayışları, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Kongre Kitabı, s.13-20, Sim Matbaacılık, Ankara, 10-11 Ekim (2003).
15. SLOAN, L.R.: The Function And Impact Of Sports For Fans:Review Of Theory And Contemporary Research, In J.H.Goldstein, (Ed.), Sports, Games And Play: Social And Psychological Viewpoints, Hillsdale, NJ: Laurence Erlbaum Associates (1979).
16. SUTTON, W.A., MCDONALD, M.A., MILNE, G.R.: Creating And Fostering Fan Identification In Professional Sports, Sport Marketing Quarterly, Vol. 6, No. 1, p.22, (1997).
17. ŞAHİN, H.M.: Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Gaziantepspor Kulübü Eğitim Yayınları, Yayın No:5, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, (2003).
18. TÜRKÇE SÖZLÜK.: Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, (1988).
19. ULUĞ, M.: Niçin Oyun, Çocuğun Gelişiminde ve Çocuğu Tanımada Oyunun Önemi, s.24, 25, Göçebe Yayınları, İstanbul, (1997).

20. WANN, D.L., BRANSCOMBE, N.R.: Die-Hard And Fair-Weather Fans: Effects Of Identification On Birging And Corfing Tendencies, Journal of Sport and Social Issues, Vol:14, p.103-117, (1990)
21. WANN, D.L., BRANSCOMBE, N.R.: Sports Fans:Measuring Degree Of Identification With Their Team, Sport Psychol., Vol.24, p.1-17, (1993).
22. WANN, D.L., MELNICK M.J.: Sports Fans:Psychology And Social Impact Of Spectators, p.246, Rouledge, Newyork (2001).
23. YAMEN, E.: Sporda Taraftarlığın Farklı Toplumsal Gruplara Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi (Sivas Örnelemi) Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Sivas, (1999).